

08

FILMANALYSE

Hvordan kan man anvende film til at sige noget om fortiden? Hvad er formålet med filmanalyser i historie? Hvad går en historiefaglig filmanalyse ud på?

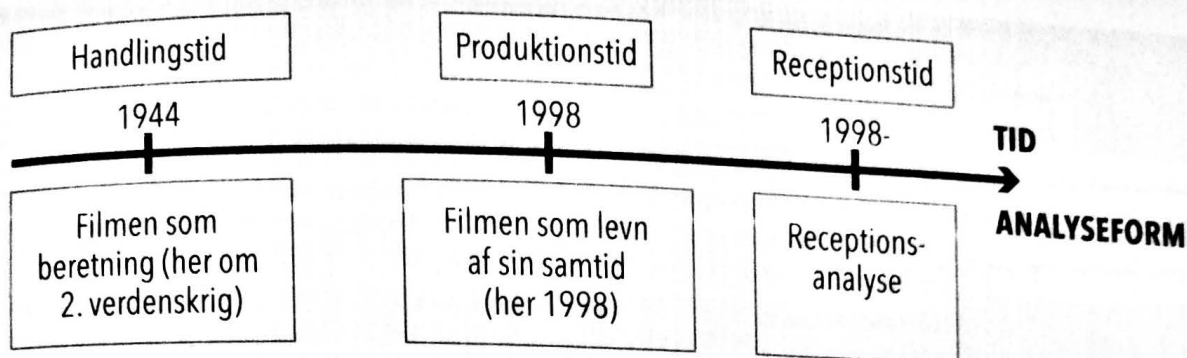
Med det historiefaglige ♦funktionelle kildegreb ved hånden kan alle filmiske produkter undersøges som historiske kilder. Det er jo som bekendt spørgsmålet, der er afgørende for svaret, så med gode analysespørgsmål til dokumentar- eller spillefilmen kan film oplagt undersøges for deres forskellige forhold til den historiske virkelighed, de skildrer.

Der findes masser af film med historisk indhold, fx den historiske dokumentarfilmserie *Historien om Danmark* (2017), historiske spillefilm som den danske *En kongelig affære* (2012) og historiske tv-serier som den tyske *Vores mødre, vores fædre* (2013). I historieundervisningen anvendes film ofte som appetitvækkere i håb om at vække fortiden til live. Eller film anvendes til at eksemplificere. Det kan være en krigsscene fra filmen *Kingdom of Heaven* (2005), der kan illustrere kampen mellem kristne krigstogskrigere og arabisk-muslimske hærenheder. Film kan ligeledes anvendes til oplysning, viden og diskussion om et emne, som fx dokumentarfilmen fra 1985 *Shoah*, hvor den franske dokumentarist Claude Lanzmann interviewer overlevende fra de nazistiske udryddelses- og kz-lejre.

FILMANALYSENS GRUNDTRIN

Alle film har en (1) handlingstid, (2) produktionstid og en (3) receptionstid. Handlingstid drejer sig om, at handlingen i filmen er henlagt til ét eller flere specifikke tidspunkter. Det kan fx være en film, der udspiller sig under 2. verdenskrig. I en spillefilm som *Saving Privat Ryan* er handlingen, og dermed handlingstiden, henlagt til tiden omkring D-dag i 1944. *Saving Private Ryan* er produceret i 1998, hvilket betyder, at produktionstiden kan fastsættes til året 1998. Sidste del, receptionstiden, drejer sig om, hvornår filmen blev modtaget af publikum. I tilfældet med *Saving Private Ryan* er det året 1998, hvor filmen rammer biograferne.

Analyse af film - eksempel med filmen Saving Private Ryan (1998).

Film - som beretning

Hvis man anvender en film som beretning, undersøger man filmens egen fortidsfortolkning.

Det vil sige, hvordan beretter filmen om fortiden? Hvilket tema eller budskab er gennemgående? Hvilken handling udspiller sig hvornår – og hvor? Hvem er de gode/de onde? Fra hvilken vinkel ses handlingen? Et historiefagligt udtryk, der dækker denne proces, er beretningsslutning (se ♦ kildekritik og ♦ billedanalyse).

Film - som levn

Anvender man derimod en film som levn, handler det især om at analysere filmproduktionens samtid. Hvorfor har filmens skabere valgt at fortolke fortiden på netop deres måde? Man kigger især på, om man kan slutte fra filmen (kilden) til ophavssituationen og filmproduktionens samtid. Hvordan afspejler filmens produktionstid, dvs. den historiske kontekst for tilblivelsen af filmen, de bagvedliggende motiver og kulturelle værdier hos filmskaberne?

Receptionsanalyse

Receptionsanalyse af film foretages ved at undersøge, hvordan film modtages af publikum, enten ved offentliggørelsen eller senere: Hvordan behandlede anmeldere og publikum filmen ved premieren? Her kan det være oplagt at supplere filmanalysen med ♦ erindringshistoriske analyser, der kan undersøge, hvordan én film er blevet opfattet forskelligt enten gennem tiden eller i samtidens forskelligartede modtagelser af filmen, ♦ diakron og synkron analyse.

Mange analyseformer

Netop en sammenligning af flere film kan anvendes ved brug af analyseformen den komparative metode. Det kunne være en filmanalyse af forskelle og ligheder mellem en amerikansk Vietnamkrigsfilm fra 1960'erne (fx *The Green Berets*, 1968), og en amerikansk Vietnamkrigsfilm fra 1980'erne (fx *Platoon*, 1986). Netop ved at sammenligne kan man opnå indsigt i dels filmenes fortidsfortolkning (beretningsslutning) og/eller filmproduktionens samtid (levnsslutning) samt modtagelsen af filmen (receptionsanalyse).

FILM, ERINDRINGS Historie OG KOLLEKTIV BEVIDSTHED: HVORDAN FILM HUSKES BEDRE END HistorieBØGER

Teoretikeren Maurice Halbwach

♦Erindringshistorie er det felt i historiefaget, der fokuserer på at undersøge nutidens fortolkning af fortiden, og hvad der påvirker den. Det er især den franske sociolog Maurice Halbwach, der har vundet udbredelse med sin teori om *kollektiv erindring*. En teori, der antager, at individer i en social gruppe erindrer sammen. En sådan gruppe, som deler en fortolkning af en specifik begivenhed eller periode i fortiden, kalder Halbwach for et *erindringsfællesskab*.

Historikeren Nils Arne Sørensen

Historikeren Nils Arne Sørensen har undersøgt flere studier om, hvordan erindringer hos hele befolkninger ligefrem forskydes og ændrer karakter, i takt med at film bliver set. Således refererer Nils Arne Sørensen til australske historikere, der har påvist, hvordan specifikke scener fra krigsfilm har indlejret sig i erindringen hos deltagere i 2. verdenskrig – som var der tale om personernes egne oplevelser fra krigen.

Historiker og teoretiker Hayden White

Den amerikanske historiker Hayden White har anvendt begrebet *historiophoty* (historie i billeder) til at beskrive, hvordan visuelle billeder og film effektivt påvirker vores historieopfattelse. Hayden White fremfører, at *historiophoty* står i kontrast til *historiografi* (historie i sprog og skriftlige diskurser) som medskaber af vores historieopfattelse.

Historikeren Robert A. Rosenstone

Den amerikanske historiker Robert A. Rosenstone mener, at have fundet seks karakteristika i film, spillefilm og dokumentarfilm, der alle viser, hvordan filmmediets stærke virkemidler er med til forme vores opfattelser af verden:

1. Film fortæller historien som én historiefortælling.
2. Film insisterer på at gengive fortiden som fortællinger om individer.
3. Film giver os historien som en fortælling om en afsluttet og forenklet fortid.
4. Film emotionaliserer, tilpasser og dramatiserer historien.
5. Filmen viser historien som én proces.
6. Film giver os et entydigt billede af fortiden.

ANALYSEFORMER TIL FILM

Levnсанalyse	Hvad er samtiden og filmselskabernes forestillinger, holdninger og motiver?
Beretningsanalyse	Hvordan skildrer filmen samtiden eller fortiden?
Receptionsanalyse	Hvordan er filmen blevet modtaget, opfattet og kritiseret gennem tiden?
Komparativ metode	Hvordan (og evt. hvorfor) er de samme hændelser, begivenheder, personer og epoker skildret forskelligt gennem tiden i forskellige film?
Erindringshistorisk analyse	Hvordan er et særligt område eller felt (det kunne være besættelsestiden) blevet erindret (kollektiv erindring) gennem tiderne i diverse film (erindringshistorisk analyse)?
Genstandstroværdighedsanalyse	Gengiver filmen tøj, redskaber og andet fra handlingstiden historisk korrekt (autenticitet)?
Begivenhedshistorisk analyse	I hvor høj grad er de faktiske begivenheder og perioder gengivet i overensstemmelse med det, vi ellers ved om perioden?
(Social) repræsentativitetsanalyse	I hvor høj grad er sammensætningen af de grupper og mennesker, der optræder i filmen, samt de sociale strukturer, repræsentative for tiden?
Mentalhistorisk analyse	Afspejler de holdninger og forestillinger, der optræder i filmen, den tid handlingen foregår i?
Kulturhistorisk analyse	Afspejler spillefilmen den kultur og de sociale normer, man har viden om, fra den tid filmen tager sin handling i? Kan man få ny viden om tidens kønsrollemønstre, sociale forhold m.m. via filmens gengivelse af disse?
Historiografisk analyse	Hvordan er en historisk begivenhed eller periode (fx den franske revolution eller middelalderen) blevet skildret forskelligt i spillefilm gennem tiden?